

Tartu Ülikooli Raamatukogu õppekogu tähestikkataloog kataloogisaalis (NA ab.)

Kataloogipass

I. Kataloogi ülesanne

Õppekirjanduse tähestikkataloog andis ülevaate õppekogus olevast kirjandusest. Kataloogi nimetuse lühivormiks oli NA (ab.), st õppekogu kojulaenutuse juures olev tähestikkataloog.

II. Asukoht

Kataloog asus kataloogisaalis õppekirjanduse kojulaenutuse juures kuni kogu õppekirjandus sisestati e-kataloogi. 2006. a. tõsteti kataloog rekataloogimisosakonda, sest 23.03.2006 toimunud kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi koosolek otsustas kataloogi alaliselt mitte säilitada. Pärast kataloogipassi koostamist, kataloog likvideeriti.

III. Suurus

Kataloogi maht seisuga 01.01.1999 oli 79 kasti: 24 kasti eestikeelse kirjanduse ja 55 kasti võõrkeelse kirjanduse (sh. 43 kasti slaavi tähestikus) kohta. Kaartide arv oli ca 45 000. Keskmine juurdekasv aastas oli ca 2100 kaarti. Infosüsteemi INNOPAC rakendamisega lõpetati 1. jaanuarist 1999. a. kataloogi täiendamine.

IV. Sisu

Kataloogis peegeldusid:

- laadid: raamatud, ajakirjad, jätkväljaanded
- keeled: ladina ja slaavi tähestikus keeltes
- ilmuniskohad: olenemata ilmuniskohast
- ilmunisaastad: ilmunud kuni 1998. a.
- kogud: kataloog peegeldas täielikult TÜR õpperaamatukogus olevat kirjandust

V. Kirje

Kirjed koostati kataloogimisosakonnas. Kasutati erinevaid kirjereegleid:

- 1950–1973 kehtisid Nõukogude Liidus nn. ühtsed reeglid "Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов"
- alates 1974. a. hakati kasutama ühtsete reeglite uusredaktsiooni
- 1. aprillist 1978. a. mindi üle uuele kirjevormile, mille aluseks oli Nõukogude Liidus ilmunud standard ГОСТ 7.1-76. Ühtlasi hakati kasutama ka Eestis koostatud juhendit "Uut kataloogimises" (Tallinn, 1978) ja "Trükiste bibliograafiline kirjeldamine" (Tallinn, 1981)
- 1986. aastast kasutati „Правила составления библиографического описания“. (Moskva, 1986)
- 1994. aastal, seoses üleminekuga arvutikataloogimisele, võeti kasutusele rahvusvahelised kirjestandardid ja -reeglid (ISBD, AACR)

Kataloog sisaldas põhi-, täiend-, viite- ja teatmekaarte raamatute kohta. Perioodilistele väljaannetele koostati üldiselt lühikirjed, kuhu lisati märkus: Täielikku kirjet vt. perioodiliste väljaannete tähestikkataloogist. Mõnikord koostati ajakirjadele ja jätkväljaannetele ka koondkirjeid numbrite loeteluga.

1. Põhikirje koostati igale väljaandele autori, kollektiivautori või pealkirja järgi. Autori või kollektiivi nimi pealdises ühtlustati.

Mitmekõitelised teosed peegeldati kataloogis koondkirjega. Lisaks koondkirjele tehti:

- a) täiendkirje individuaalset autorit või pealkirja omavatele köidetele
- b) individuaalkirje tuntud kirjanike kogutud teoste üksikutele köidetele
- c) individuaalkirje perioodilistes väljaannetes ilmunud monograafiatele.

Raamatusarjade iga üksik teos sai iseseisva kirje. Lisaks tehti sarjakirjed sarja nimetusele.

2. Täiendkirjed koostati

- autoriga põhikirje korral:

- a) teisele ja kolmandale kaasautorile
- b) ilukirjandusliku teose pealkirjale
- c) teatmeteose pealkirjale
- d) pealkirjale, kui autor (koostaja) oli kaanel märkimata
- e) isikule, kelle elu ja tegevust teos käsitles (tema kohta)
- f) illustreerijale
- g) ümbertöötlejale
- h) autorile rööpteksti ja -tiitellehega teose puhul rööpteksti keeles
- i) kollektiivile, kui teos käsitles kollektiivi ajalugu või tegevust.

- pealkirja all kataloogitud teose puhul:

- a) esimesele autorile (koostajale)
- b) toimetajale (esimesele või peatoimetajale)
- c) väljaandvale asutusele
- d) kaanepealkirjale, kui see erines tiitellehel olevast pealkirjast kolme esimese sõna osas
- e) isikutele, kelle elu ja tegevust teos käsitles (tema kohta)
- f) kollektiivile, kui teos käsitles kollektiivi ajalugu või tegevust
- g) illustreerijale
- h) ümbertöötlejale.

- kollektiivi all kataloogitud teose puhul:

- a) koostajale
- b) toimetajale, kui toimetaja oli näidatud tiitellehel või selle pöördel
- c) pealkirjale, mille algus erines pealdisest; täiendkirjet pealkirjale ei tehtud, kui pealdiseks oli ajutine kollektiiv.

3. Viitekaardid koostati:

- a) isikunime erinevatelt vormidelt (nimemuutus, pseud.) kataloogis kasutatud nimevormile
- b) kollektiivi nimetuse erinevatelt vormidelt kataloogis kasutatud nimevormile
- c) uuelts kirjaväise vormilt vanale.

4. Teatmekaarte kasutati:

- a) kataloogikaartide järjestuse selgitamiseks
- b) kirjereeglitest tingitud muudatuste puhul kirje pealdises
- c) kollektiivide puhul, mis olid muutnud oma nimetust.

Kirjes kasutati teose ortograafiat.

VI. Raamatukogulikud märkused

Õppekirjanduse kogu tähiseks kohaviidas oli N. Näiteks: N V A-3471.

Kui 1972. aastal ülikooli raamatukoguvõrk tsentraliseeriti, muudeti TÜR kataloogid keskkataloogideks. Siit nõue - kui sama õpik asus ka põhifondis, oli õppekataloogi kaardil ka õpiku põhifondi kohaviit. Fonoteegis asuvate keeleõpikute kohaviidale lisati sõna "fonoteek".

Koostatud kirjed (generaalkaardid) paljundati lugejakataloogide jaoks, seega ka õppekataloogide jaoks, kas käsitsi, kirjutusmasinal, elektrograafilisel teel või arvuti väljatrükina (Ingridi-aegsed). Elektrograafilisel teel paljundatud kaartidel olid kaardi allärel ka UDK indeksid. Arvutist väljatrükitud kaartide allosas olid nii UDK indeksid kui ka märksõnad.

VII. Kataloogi ülesehitus

1. Tähestik

- eesikeelses osas oli kaartide järjestamisel aluseks ladina tähestik ilma diakriitiliste märkideta:
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz v(w) õ ä ö ü x y
- ladina tähestikus võõrkeelsete teoste puhul oli kaartide järjestamisel aluseks järgmine tähestik:
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzõ, ä-ae, ö-oe, ü-ue
- vene tähestikus teoste puhul oli kaartide järjestuse aluseks järgmine tähestik:
абвгде(ё)жзи(й)клмнопрстуфхцшщъыьэюя

2. Kaartide järjestamine

- kõik põhi-, täiend- ja seeriakirjega kaardid ning viite- ja teatmekaardid järjestati tähestikuliselt
- järjestusühikuks oli sõna ja lause
- kirjavahemärgid, v.a punkt, ei tulnud arvesse. Sidekriipsuga sõnad olid arvestatud liitsõnaks (v.a. eestikeelne osa, kus sidekriipsuga sõnad arvestati kahe eraldi sõnana). Sidekriips sõna lõpul ja sellele järgnev sidesõna moodustasid eraldi sõnad
- erandlikult järjestati lühendite ENSV, NSVL, EKP, NLKP alla kõik kirjed nii lühenditega algavad kui ka pikalt väljakirjutatud nimetused (Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, Eestimaa Kommunistlik Partei ja Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei)
- ühesuguse järjestussõna korral järjestati:
 - a) perekonnanimi
 - b) kollektiiv
 - c) pealkiri
- ühe autori piires järjestati:
 - a) autori enda tööd (kogutud, valitud, üksiktööd, tema koostatud tööd)
 - b) tema toimetatud tööd
 - c) tema tõlgitud tööd
 - d) tema kohta tehtud täiendkirjed
 - e) tema nimi pealkirjana
- ühe kollektiivi piires järjestati:
 - a) kollektiivi nimi tervikuna autori kohal
 - b) kollektiivi allasutus autori kohal
 - c) kollektiiv pealkirjas
- ühesuguse pealdise ja pealkirjaga kirjete järjestamine:
 - a) kordustrükkide järjestus oli pöördkronoloogiline (viimane trükk esimesena)
 - b) õpikud järjestati klasside kasvavas numeratsioonis, ühe õpiku kordustrükkid pöördkronoloogiliselt
 - c) kongresside, konverentside materjalide järjestus oli kronoloogiline
 - d) mitmeköitelised teosed järjestati köitenumbrite kasvavas järjekorras.

3. Kaartide liitmine ja mahakantud kirjanduse kaartide eemaldamine

Aastas liideti kataloogi ca 2100 kaarti. Kuni kataloog asus Tiigi tänava õppekirjanduse kojulaenutuspunktis, liitsid kaarte õpperaamatukogu töötajad. Alates 1981. a., kui kataloog toodi üle uude majja Struve tänavale, asus kaarte liitma kataloogimisosakonna töötaja Marju Kolk ja tegi seda 17 aastat kuni 1998. aastani, mil mindi üle arvutikataloogimisele ja kaarte kataloogi enam juurde ei liidetud. Kaartide liitmise käigus kataloogi ka redigeeriti: avati isikunimedele initialsid, lisati vajalikud viitekaardid, parandati kohaviitu.

Kataloogi püüti hoida vastavuses kogudega. Mahakantud kirjanduse kaarte eemaldati algaastatest kuni 1. septembrini 2005.a., mil peatati õppekogu kustutamine kataloogidest. Kuna kogu õppekirjandus oli sisestatud elektronkataloogi, otsustati 2005.a. septembris lugejate kasutusest ära võtta nii õppekogu tähestik- kui ka süstemaatiline kataloog. Aastatega kustutati kataloogist üsna palju kaarte, näiteks aastatel 1982-1998 (17 aastaga) eemaldati kataloogist 16 700 kaarti. Kataloogist kustutasid kaarte Heljo-Mall Laas, Mare Vadi, Svetlana Kuul, Ursula Taela ja Karitas Uus.

4. Kataloogivormistus

Kataloogis korraldati kirjed keelte järgi kolmes osas: eestikeelne, võõrkeelne (ladina tähestikus) ja võõrkeelne (slaavi tähestikus). Igal kataloogi osal olid erinevat värvi etiketid. Etikettidele märgiti kasti number ja sidekriipsuga eraldatud tähed või sõnad, millega algas ja lõppes esimene ja viimane kaart kasti. Teatud hulga kaartide eraldamiseks kasti kasutati erinevat värvi vahekaarte, millele kirjutati täht, silp, sõna või autori nimi. Kataloogi eestikeelsel osal olid helekollased etiketid ja kollased vahekaardid, venekeelsel osal - kreemikad etiketid ja valged vahekaardid, võõrkeelsel osal - valged etiketid ja punased vahekaardid. Kataloogi juurde kuulus kataloogisilt ja eraldi silt kolme tähestikuga.

VIII. Ajalugu

1956. a avati ümberehitatud ülikooli kirikus Jakobi t. 1 (siis V. Kingissepa 15) õpperaamatukogu (ÕR). Raamatukogul olid omad hoidlad ja suur lugemissaal. Oli oma tähestikuline kataloog. Seoses avariilukorraga Toome raamatukogus 1974. a. otsustati viia Õpperaamatukogu kojulaenus koos fondidega Tiigi tn. 78 majja. Kohe tekkis vajadus kataloogi järele. Vana tähestikkataloog otsustati jätta õppekirjanduse lugemissaalile Jakobi tn. 1. ja alustati uue tähestikkataloogi loomist st alustati õppekogu olemasoleva tähestikkataloogi kaartide dubleerimist. Kataloogimisosakonna aruandest selgub, et 1974. a. jõuti dubleerida 12 370 kaart õpperaamatukogu abonemendi tähestikkataloogi jaoks. Valmis said eesti- ja võõrkeelne osa, venekeelsest jõuti valmis tähed A-M. Töö lõpetati järgmisel aastal. Kaarte dubleerisid kataloogimisosakonna töötajad käsitsi või kirjutusmasinal ja sellele kulus sadu tööpäevi.

1980ndatel aastatel oli kataloogitöös peatähelepanu suunatud kataloogide korrastamisele enne üleviimist uude hoonesse (W. Struve 1). 1981. a. anti õppekirjanduse tähestikkataloogid kataloogimisosakonnale korrastamiseks ja ümbertõstmiseks uutesse kappidesse.

1974-1980 - kataloogi hooldas õpperaamatukogu kojulaenus

1981-1998 - kataloogi hooldas kataloogimisosakond (kaartide liitmine kataloogi, kataloogi jooksev redigeerimine, kaartide eemaldamine kataloogist)

01.01.1999 - lõpetati kataloogi täiendamine seoses üleminekuga arvutikataloogimisele

01.09.2005 - lõpetati kustutamine õppekogu kataloogidest, õppekogu kataloogid võeti ära lugejate kasutusest, sest kogu õppekirjandus oli leitav e-kataloogist ESTER.

IX. Abivahendid ja metoodilised juhendid

- Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов. Ч. I. Вып. I, Описание книг. Москва, 1959. (koos hilisemate täiendustega)
- Сама. Ч. I. Вып. 2, Организация алфавитного каталога. Москва, 1961.
- ГОСТ 7.1-76 : библиографическое описание произведений печати. Москва, 1977.
- Библиографическое описание произведений печати : инструктивно-методические указания. Москва, 1978.
- ГОСТ 7.11-78 : сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках в библиографическом описании произведений печати. Москва, 1980.
- Lühendid eestikeelsete trükiteoste kataloogimiseks ja bibliografeerimiseks. Tallinn, 1971.
- Võõrkeelsete trükiste kirjeldamise lühendid. Tallinn, 1977.
- Uut kataloogimises. Tallinn, 1978
- Trükiste bibliograafiline kirjeldamine. Tallinn, 1981.
- Правила составления библиографического описания. Москва, 1986.

Otsused: 23.03.2006 toimunud kaart-ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi koosoleku otsusel TÜ õpperaamatukogu tähestikkatalooge alaliselt ei säilitata. Pärast kataloogipassi koostamist kataloogisaalis asunud õppekirjanduse tähestikkataloog likvideeritakse.

2007. aasta septembris **kataloogisaalis asunud õppekirjanduse tähestikkataloog likvideeriti, säilitati üks näidiskast.**

Kataloogipassi koostaja: Elsa Loorits, 12.09.2007

Täiendatud ja kinnitatud TÜR kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi koosolekul 23.04.2012